

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

De verandering en de analyse

De Kroniek in het januarinumnummer van ons blad stond onder de noemer ‘Kerk in verandering’. Dát er heel wat in onze kerken veranderd en aan het veranderen is, is voor ieder duidelijk. Van alle kanten worden de analyses opgezet. Wat is er aan de hand? En hoe is het zo gekomen?

Analyses in soorten

Je hebt analyses in soorten en maten. Om te beginnen heb je de *historische* analyse. Je kijkt terug naar het verleden. Wat is er vroeger gebeurd? En hoe lopen historisch gezien de lijnen van toen naar nu? Een voorbeeld van zo’n historische analyse is te vinden in het boek *Vrijgemaakte vreemdelingen* (Barneveld 2007), en dan met name in de slotbeschouwing van prof. dr. M. te Velde (‘Vrijgemaakte vreemdelingen tussen verleden en toekomst. Een nabeschouwing’, p. 175v). Ook het artikel van ds. T.S. Huttenga in *De Reformatie* van 19 januari 2008 (‘De identiteit van een 63-jarige. Gedachten over de GKv A.D. 2008’; op dit moment moet het tweede artikel nog verschijnen) is als een poging tot historische analyse te beschouwen. Al moet dat in een of twee artikelen uiteraard beperkt blijven.

Daarnaast heb je de *sociologische* analyse. Dan beoordeel je de gang van zaken volgens wetmatigheden zoals die gelden in menselijke samenlevingsverbanden. Een voorbeeld daarvan is het artikel dat C.S.L. Janse op 5 januari 2008 in het *Reformatorisch Dagblad* schreef (‘Vrijgemaakte kerken raken op drift. Dekkers hypothese uit 1994 vindt steeds meer ondersteuning’). Overigens niet een echt aardig artikel. Breder en grondiger is de bijdrage van Durk Hak in het magazine *Religie & Samenleving*, jrg. 2, nr. 3 (‘De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en het verval van het narcisme van de kleine verschillen’, p. 199v). Het dagblad *Trouw* (van 9 januari 2008) was er als de kippen bij om dit artikel te signaleren én met eigen commentaar uit te breiden.

Inderdaad, analyses in soorten. Van binnen en van buiten de kerken. Ieder staat verbaasd over de veranderingen binnen de GKv. En ieder vraagt zich op eigen manier af hoe het zo heeft kunnen komen. Wie het weet, mag het zeggen.

Tot nu toe miste ik een meer *theologische* analyse. Hoe komt het, dat kerken, gereformeerd-in-het-spoor-van-Kuyper (‘neocalvinisten’) zo kwetsbaar zijn in het bewaren van hun identiteit? Zou dat niet iets te maken kunnen hebben met de openheid voor de cultuur? C.S.L. Janse roert deze vraag aan in een sociologisch kader. Hier lijkt ook een theologische doordenking geboden. Naast en in samenhang met de historische en sociologische benadering. Dat is te veel werk voor één man. Hier zal teamwerk nodig zijn.

Opvallend

In zijn bespreking van *Vrijgemaakte vreemdelingen* laat dr. A.L.Th. de Bruijne een opvallend geluid horen (*Reformatie* van 12 januari 2008: ‘Vrijgemaakte vreemdelingen. Onbevangen over het vrijgemaakte verleden’). Naast alle waardering met name voor de slotbeschouwing van prof. Te Velde mist hij te zeer de nodige onbevangenheid tegenover dit verleden.

Babyboomers zitten er nog te dicht bovenop om afstand van het (ook eigen) verleden te kunnen nemen. Tevens blijft je perspectief te beperkt. De traditie van de christelijke kerk is breder dan de eigen vrijgemaakte traditie.

De Bruijne pleit voor een ander soort evaluatie. Met name over de dwingende sfeer uit ons vrijgemaakte verleden, oneerbiedig gezegd: de groepsdwang. ‘Niet over inzichten en praktijken, die al dan niet “oud” of “nieuw” moeten heten, afgewezen of juist meegenomen moeten worden. De vrijheid zit niet vast op standpunten of gewoonten, van vroeger of van vandaag. Het kan alleen de vrijheid in Christus zijn.’

Voorrang

Bij de bijdrage van De Bruijne zijn verschillende kanttekeningen te plaatsen. Zowel instemmend als kritisch. Het plezierige is dat dit artikel aan het denken zet, ook op de onderdelen waarbij je je vraagtekens zet.

In ieder geval is de constatering juist, dat een historische analyse een stuk afstand vereist. Als medespeler in het verleden – ook wanneer je inmiddels je visie veranderd hebt – dreigt het gevaar van te grote emotionele betrokkenheid en van blikverenging. Niet dat de geschiedschrijver ‘neutraal’ moet blijven. Geestelijke affiniteit is bepaald geen gebrek. Als er tegelijk maar iets van afstand ingebouwd kan worden. Om aan het verleden récht te doen. Begrip en invoelingsvermogen voor de situatie destijds kan voorkomen dat het historisch oordeel een veroordeling wordt. Dat lijkt me ook het grote gebrek van de drie delen *Vuur en vlam*. M.i. zijn deze delen te vroeg geschreven.

We hoeven het ook niet allereerst over het verleden met elkaar eens te worden. Zie ik het goed, dan heeft een andere zaak voorrang. Namelijk de vraag hoe we er op dit moment als kerken feitelijk voorstaan. Natuurlijk, daarbij kunnen de historische en de sociologische analyse ons helpen. Dan nog is het belangrijk om allereerst met elkaar de vraag in kaart te brengen: wat is er nu precies bij ons aan de hand?

Op dat punt schiet het rapport van Deputaten Dienst en Recht tekort, ook al doen zij waarnemingen die maar al te waar zijn. Wat ik daarover in de vorige Kroniek geschreven heb, hoef ik hier niet te herhalen. Het door hen geschetste beeld is onvolledig en inderdaad (ik gebruik hun eigen woorden) soms karikaturaal. En bevredigt daarom niet echt.

Knelpunten

In de Kroniek van het januarinumnummer van ons blad heb ik gewezen op de cultuuromslag die er m.i. onder ons heeft plaatsgevonden: het veranderde startpunt, waarin je de mens niet meer vanuit de Schrift benadert, maar omgekeerd de Schrift vanuit de mens. Daarover kun je een abstracte discussie opzetten. Met als gevaar dat concrete knelpunten buiten beeld blijven.

En er zijn wel degelijk concrete knelpunten die het verdienen hoog op onze agenda te staan. In de eerste plaats wijs ik op de voortschrijdende *secularisering* binnen de kerken. Soms denk ik wel eens: met al onze binnenkerkelijke discussies laten we onze jeugd hopeloos in de steek. Een groot deel van die jeugd maakt zich absoluut niet druk om – om maar iets te noemen – onze liturgische vragen en hobby's, maar zit met de vraag: bestaat God wel? Zo ja, moet dat dan per se de God van de Bijbel zijn? En hoe ervaar ik Hem dan? Hoe komt er een brug tussen mijn dagelijks leven en de wereld van God? Met dat soort existentiële vragen worstelt

een deel van onze jeugd. En niet alleen de jeugd. Ook ouders en ouderen blijken het in de praktijk moeilijk te vinden om hun christen-zijn te beleven en gestalte te geven. Met als gevolg dat het leven van alledag soms behoorlijk los van God kan staan.

In de tweede plaats wil ik de *evangelicalisering* noemen, de ontvankelijkheid voor de evangelicale spiritualiteit waardoor kerkmensen weg groeien van de gereformeerde leer en de gereformeerde vroomheid. In alle argeloosheid wordt in menige gemeente de Alpha-cursus gekoesterd. Jawel, 't is niet helemaal gereformeerd, maar toch. Terwijl een groot deel van deze cursus – zéker als het gaat over de Heilige Geest – in een gereformeerde context *onbruikbaar* is. We zingen het opwekkingslied, ondanks de terechte opmerking van Jan Smelik dat het andere lied een andere kerk betekent. Zo worden mensen rijp voor het evangelicale denken. Met als triest gevolg dat velen afhaken en zich metterdaad bij een evangelische gemeente voegen. Want binnen een gereformeerde kerk worden je evangelicale idealen nooit helemaal haalbaar. Soms gaan ze met tientallen tegelijk. En ik overdrijf niet.

Maar ja, ervaren we deze twee zaken echt allemaal als concrete en primaire knelpunten...?

Afgesloten op 23 januari 2008.